

Nr 103.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående inrättande av ett tekniskt gymnasium i Hälsingborg; given Stockholms slott den 23 februari 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Georg Andrén.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 februari 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför här efter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Andrén, följande.

Antalet tekniska läroverk är nu elva. De senast inrättade äro tekniska läroverket i Stockholm, som tillkom år 1938, samt tekniska gymnasierna i Luleå och Skellefteå, vilkas upprättande beslöts av 1943 års riksdag. Följande sammanställning visar elevantalet vid de tekniska läroverken och dess fördelning på landets tre huvuddelar.

Huvuddel av landet Tekniska läroverk	Elevantal cirka	Folkmängd i milj.	Elever per miljon invånare
<i>Norrland:</i>			
Tekniska gymnasiet i Härnösand	180	} 1.14	395
» » i Luleå	180 ¹		
» » i Skellefteå	90 ¹		
<i>Svealand:</i>			
Elektrotekniska fackskolan i Västerås	180	} 2.20	550
Maskinfackskolan i Eskilstuna	180		
Tekniska läroverket i Stockholm	470		
» gymnasiet i Örebro	380		
<i>Götaland:</i>			
Tekniska läroverket i Malmö	300	} 3.18	324
» gymnasiet i Borås	180		
» » i Göteborg	260		
» » i Norrköping	300		
Summa	2 700	6.52	414

¹ Efter fullbordad uppbyggnad.

Drätselkammaren i Hälsingborg har på stadsfullmäktiges vägnar gjort framställning om inrättande av ett tekniskt gymnasium i staden. En av drätselkammaren utsedd kommitté har verkställt utredning av frågan och därvid anfört bland annat följande.

Behovet av ingenjörer med lägre teknisk utbildning i landet kan icke fyllas av de nuvarande tekniska läroverken. Med den specialisering och intensifiering av industrien, vilken redan kommit till stånd och som måste avsevärt ökas, om landets industri skall kunna hävda sig i konkurrensen med de utländska industrierna, kommer efterfrågan på fackmän med lägre teknisk examen att avsevärt stegas. Med tanke på landets industrier är det sålunda ett stort allmänt intresse, att ytterligare tekniska gymnasier inrättas. Vidare skulle inrättandet av fler tekniska läroverk medföra en önskvärd minskning av tillströmningen till de teoretiska studiebanorna.

I Hälsingborg och intilliggande orter i nordvästra Skåne finnes ett stort antal skolor, som kunna utgöra grundval för ett tekniskt gymnasium. I Hälsingborg och Landskrona finnas sålunda högre allmänna läroverk och flickskolor, varjämte samrealskolor finnas i Ängelholm, Höganäs, Åstorp, Klippan och Örkelljunga. Ett ej ringa antal elever vid de nuvarande tekniska läroverken har sin hemort i Hälsingborg eller trakten däromkring. Det torde ej råda något tvivel om att åtskilliga andra ynglingar, som avlagt realexamen vid läroanstalter i nordvästra Skåne, av ekonomiska skäl ej kunna skaffa sig ifrågakvarande tekniska utbildning.

I nordvästra Skåne finnes en betydande industriell verksamhet på skilda områden. Både Hälsingborg och Landskrona intaga framskjutna platser

bland Sveriges industristäder. Även i Ängelholm, Klippan, Perstorp och Örkelljunga finnas betydande industriella företag på olika områden. En stor del av industrien synes vara kemiskt betonad, så t. ex. Reymersholms gamla industri aktiebolag, Hälsingborgs gummifabriks aktiebolag, Höganäs-Billesholms aktiebolag, sockerfabriker, bryggerier, choklad- och margarinfabriker samt andra livsmedelsindustrier, såp- och tvålfabriker, superfosfatindustri, läkemedelsindustri, tegelbruk, kvarnanläggningar, Garvämnes aktiebolaget Weibull och Skånska ättikfabriken i Perstorp. Betydande företag finnas dock även inom den elektrotekniska branschen, inom metallindustrien samt textil- och beklädnadsindustrien. Uppenbarligen har denna industri och övriga näringar inom nordvästra Skåne ett betydande behov av tekniker med sådan utbildning, som erhålles vid ett tekniskt gymnasium. Det har också alltid ansetts lämpligt att söka tillvarataga den hos befolkningen på en industriort förefintliga fallenheten för det till industrien hörande yrket.

Enligt kommitténs mening skulle ett tekniskt gymnasium i Hälsingborg få omedelbar betydelse för en folkmängd på cirka 200 000 personer, om man räknar endast med det område, inom vilket gymnasiet kan ha direkt betydelse jämväl för industrien i orten och sålunda begränsar området med en linje Ängelholm—Örkelljunga—Perstorp—Landskrona. Med de goda järnvägs- och omnibusförbindelser, som finnas i nordvästra Skåne, kan man räkna med att elever ur en befolkning om cirka 150 000 personer kunna erhålla möjlighet att bevista undervisningen i ett tekniskt gymnasium i Hälsingborg utan att behöva bo utom sina hem.

Som ytterligare ett starkt skäl för gymnasiets förläggande till Hälsingborg vill kommittén påpeka, att Hälsingborg har god tillgång till högt kvalificerade tekniker och läroverkslärare, som kunna tjänstgöra som timlärare vid gymnasiet.

Skånes handelskammare, som samrätt med representanter för skånska ingenjörsklubben i Malmö, för tekniska föreningen i Hälsingborg, för industriföretag inom handelskammarens distrikt och för tekniska läroverket i Malmö, har tillstyrkt upprättandet av ett tekniskt gymnasium i Hälsingborg. Handelskammaren har anfört huvudsakligen följande.

Handelskammaren har i likhet med samtliga hörda representanter kommit till den uppfattningen, att ett starkt behov förefinnes för inrättandet av ett nytt tekniskt gymnasium inom handelskammarens distrikt. Tekniska läroverket i Malmö har visserligen liksom liknande läroanstalter genomgått en betydande utvidgning, men trots dessa ökade utbildningsmöjligheter har läroverket icke varit i stånd att tillfredsställa den sydsvenska ungdomens behov av yrkesutbildning. Medan läroverket med nuvarande organisation och lokalutrymmen årligen kan mottaga cirka 120 elever, har antalet inträdessökande under åren 1941—43 utgjort respektive 222, 270 och 318, varav 153, 180 och 215 kunnat godkännas. Bland dessa godkända sökande är endast ett ringa antal från orter utanför malmöläroverkets naturliga rekryteringsområde. Tillströmningen torde visserligen delvis vara en kristidsföreteelse, men något bakslag liknande det, som förekom efter förra världskriget, torde knappast vara att vänta. Med teknikens grundläggande betydelse på det praktiska livets alla områden lär också kunna antagas, att den tekniskt skolade arbetskraften även framdeles kan påräkna god använd-

ning på många håll inom industri, byggnadsverksamhet, allmän tjänst och annan praktisk verksamhet.

För förläggningen till Hälsingborg av ett nytt tekniskt gymnasium torde jämväl tala, att Hälsingborg ej blott genom sin egen omfattande och mångsidigt utvecklade industri utan även genom sina goda kommunikationer till angränsande betydande industrisamhällen erbjuder goda förutsättningar för en sådan intim kontakt mellan skola och industri, som erfarenhetsmässigt är önskvärd, därest de tekniska läroverken skola ha möjlighet att med dela en undervisning, som med inställning efter den lokala industriens rekryteringsbehov samtidigt är à jour med den tekniska utvecklingen. Det har även bestyrkts, att ett stort antal i Hälsingborg eller närliggande samhällen hemmahörande ungdomar för närvarande måst söka sig till avlägset belägna tekniska läroverk.

Med avseende på det tilltänkta gymnasiets skolorganisatoriska läggning vill handelskammaren understryka betydelsen av att utbildningsmöjligheterna organiseras i naturligt sammanhang med sydsvensk industriell och annan näringsverksamhet samt, såvitt möjligt, inriktas på att stödja sådana industrigrenar, som ha naturliga utvecklingsmöjligheter i södra Sverige. Handelskammaren vill även påpeka betydelsen av en nära samordning med tekniska läroverket i Malmö.

I ett av *tekniska föreningen i Hälsingborg* till handelskammaren avgivet yttrande har förordats inrättande av ett tekniskt gymnasium i Hälsingborg med en mekanisk och en kemisk linje. Av yttrandet inhämtas:

Enligt tillgängliga kataloger få redan nu årligen cirka 50 elever från Hälsingborg med omnejd sin utbildning vid statliga tekniska läroverk och minst samma antal vid privata tekniska undervisningsanstalter.

En enquête bland större industrier och industriella företagare i Hälsingborg med omnejd har visat, att i 16 företag, sysselsättande cirka 9 000 arbetare, finnas 273 personer med teknisk skolutbildning. Av dessa ha 72 avlagt civilingenjörsexamen, 51 genomgått tekniskt gymnasium, 49 statliga fackskolor och 69 erhållit utbildning vid annan svensk teknisk läroanstalt. 22 ha erhållit sin utbildning i utlandet. Av dem, som genomgått tekniskt gymnasium, ha endast 4 genomgått den odifferentierade linjen i Malmö, medan 47 genomgått differentierade gymnasier. Det avgjort största antalet har genomgått de mekaniska och kemiska linjerna. Såväl mekanisk som kemisk och byggnadsteknisk fackskola finnes redan väl utbildad vid tekniska läroverket i Malmö. På grund av vad sålunda anförts synes den föreslagna läroanstalten i Hälsingborg böra organiseras som ett differentierat tekniskt gymnasium med till en början en mekanisk och en kemisk linje. De anförda synpunkterna sammanfalla med dem, som framförts av de flesta av de vid enquëten tillfrågade företagen.

I en den 26 juni 1944 dagtecknad skrivelse har *drätselkammaren* på stadsfullmäktiges vägnar närmare preciserat stadens framställning till att avse ett tekniskt gymnasium med till en början en kemiskt-teknisk och en maskinteknisk linje. Staden har åtagit sig att tillhandahålla undervisningslokaler m. m. åt ett tekniskt gymnasium. Staden har anhållit, att frågan om gymnasiets inrättande måtte föreläggas 1945 års riksdag. Ur framställningen må återgivas följande.

Ett tekniskt gymnasium i Hälsingborg, differentierat på en kemiskt-teknisk och en maskinteknisk linje, skulle icke — såsom befarats från ingenjörshäll — komma att konkurrera med det odifferentierade tekniska gymnasiet i Malmö, ej heller med det senares fackskolor. De båda skolformerna gymnasier och fackskolor konkurrera icke med varandra utan ha tillskapats som komplement till varandra, ett förhållande som bekräftats under de båda skolformernas mer än 20-åriga tillvaro.

Då de i Hälsingborg belägna skolornas lokalbehov är långt ifrån tillgodosett, synes det icke vara möjligt att till en början anordna undervisningen i det nya gymnasiet i redan befintliga lokaler. Man bör därför i så god tid vidtaga förberedelser för uppförandet av skolbyggnader för gymnasiet, att dessa kunna vara färdiga hösten 1946. Därest 1945 års riksdag fattar beslut om inrättande av gymnasiet, bör nämligen undervisningen taga sin början vid nämnda tidpunkt.

Stadsfullmäktige ha den 20 juni 1944 beslutat förklara, att Hälsingborgs stad är villig tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning för gymnasiet samt bostad åt gymnasiets rektor eller motsvarande kontant ersättning ävensom bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal vid gymnasiet.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har tillstyrkt stadens framställning. Statsanslag för det nya tekniska gymnasiet torde enligt överstyrelsens mening behöva anvisas tidigast för budgetåret 1946/47. Överstyrelsen har anfört i huvudsak följande.

Vid förhandlingar, som en representant för överstyrelsen haft med representanter för olika skånska industrier, har behovet av ett differentierat tekniskt gymnasium i Hälsingborg vitsordats. Vad angår linjedifferentieringen har framhållits, att de mekaniska och kemiska industrierna otvivelaktigt ha en betydande omfattning i nordvästra Skåne. Utbildningsbehov torde emellertid föreligga även beträffande de elektrotekniska samt väg- och vattenbyggnadsfacken. Detta behov torde kunna tillgodoses vid en framtida omorganisation av det odifferentierade tekniska gymnasiet i Malmö.

I infortrat yttrande har styrelsen för tekniska läroverket i Malmö framhållit, att tillströmningen av inträdessökande till läroverket vore så stor, att en utökning av utbildningsmöjligheterna måste anses synnerligen behövlig. Den kunde vinnas antingen genom utvidgning av läroverket eller genom inrättande av en andra teknisk läroanstalt i södra Sverige, i så fall i Hälsingborg. För staten vore det senare alternativet något dyrare, men för de studerande innebure det så avsevärda fördelar, att styrelsen utan tvekan tillstyrkte dess genomförande. Då gymnasielinjen i Malmö, oaktat den vore dubblerad, vore mer översvämmad av inträdessökande än de övriga linjerna vid läroverket, syntes heller ingenting kunna invändas mot att läroanstalten i Hälsingborg bleve gymnasium. För linjeuppdelningen i kemisk teknologi och maskinteknik talade utan tvivel behovet i Hälsingborg med omnejd.

Överstyrelsen hyser för sin del ingen tvekan om att behovet av teknisk läroverksutbildning i södra Sverige är av sådan storlek, att utbyggande av den tekniska läroverksorganisationen där måste anses vara synnerligen önskvärt. Vid valet mellan utbyggnad av malmöläroverket och inrättande av ett nytt gymnasium äro de sociala synpunkterna, nämligen de betydan-

de fördelarna för eleverna vid inrättande av ett nytt tekniskt gymnasium i en industristad av Hälsingborgs storlek, mycket tungt vägande.

Behovet av ökade möjligheter till teknisk gymnasieutbildning belyses ytterligare av att höstterminen 1944 vid tekniska gymnasier icke mindre än 1 017 till första klassen godkända inträdessökande icke kunnat beredas plats, medan 607 inträdessökande intagits. Överstyrelsen vill understryka, att möjligheterna att leda den tekniskt begåvade ungdomen över till praktiska yrken bli större, om utbildningsmöjligheterna för dessa yrken fördelas på ett flertal orter i stället för att sammanföras till ett fåtal. Alldeles särskilt torde detta vara fallet, då ett nytt tekniskt läroverk förlägges till en ort, som utgör centrum i ett tätbefolkat område med en utpräglat industriell karaktär. Ur dessa synpunkter måste Hälsingborg anses vara en naturlig och lämplig plats för ett tekniskt läroverk. Givetvis bör ett tekniskt läroverk i Hälsingborg få en organisation, som är på lämpligt sätt anpassad efter inriktningen av industrien i staden och dess omgivning. Härigenom ernås bland annat en fruktbarande samverkan mellan läroverket och industrien. Med hänsyn till resultatet av framför allt den av Hälsingborgs tekniska förening gjorda utredningen torde vara otvivelaktigt, att en kemiskt-teknisk och en maskinteknisk gymnasielinje främst böra ifrågakomma vid ett tekniskt läroverk i Hälsingborg. Behov föreligger visserligen också av facklinjer för elektroteknik samt väg- och vattenbyggnad, men detta behov torde böra tillgodoses antingen vid fortsatt utveckling av Hälsingborgsläroverket eller genom differentiering av Malmögymnasiet.

Överstyrelsen tillstyrker sålunda, att ett tekniskt gymnasium i Hälsingborg inrättas till en början omfattande två facklinjer, nämligen en kemiskt teknisk och en maskinteknisk linje, varvid differentieringen bör inträda från och med andra klassen. Vid gymnasiet upprättande böra sålunda inrättas två avdelningar av första klassen med ett sammanlagt lärjungeantal av 60. Vid full utbyggnad av de två linjerna skulle sålunda lärjungeantalet uppgå till omkring 180 och gymnasiet få ungefär samma omfattning som tekniska gymnasierna i Borås, Härnösand och Luleå.

Man torde böra räkna med att — därest 1945 års riksdag beslutar inrättande av det föreslagna gymnasiet — undervisningen kan påbörjas hösten 1946. För budgetåret 1945/46 torde sålunda icke föreligga något anslagsbehov. Statens kostnader för gymnasiet torde under första verksamhetsåret komma att uppgå till omkring 50 000 kronor, häri icke inräknat kostnader för laboratorieutrustning. Efter tre budgetår, då läroverket skulle vara fullt utbyggt, kunna årskostnaderna beräknas uppgå till i runt tal 100 000 kronor. Kostnaderna för laboratorieutrustning torde icke behöva överstiga det belopp, som exempelvis Norrbottens läns landsting anslagit till tekniska gymnasiet i Luleå, 200 000 kronor. Detta belopp torde böra fördelas på förslagsvis tre å fyra år.

Överstyrelsen föreslår alltså, att i Hälsingborg från och med budgetåret 1946/47 eller den senare tidpunkt, som av Kungl. Maj:t bestämmes, successivt upprättas ett tekniskt gymnasium från och med andra klassen differentierat i en kemiskt-teknisk och en maskinteknisk linje, under villkor att Hälsingborgs stad tillhandahåller erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning för gymnasiet samt bostad åt gymna-

siets rektor eller motsvarande kontant ersättning ävensom bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal.

Statskontoret har tillstyrkt förslaget om inrättande av ett tekniskt gymnasium i Hälsingborg. Ämbetsverket har dock ansett, att kostnaderna för laboratorieutrustning icke böra bestridas av statsmedel. Statskontoret har anfört:

Starka saksåkäl tala för att åt den tekniskt begåvade ungdomen beredas vidgade möjligheter till elementär teknisk utbildning. Härigenom torde även vinnas önskvärd avlastning av lärjungetillströmningen till de allmänna läroverkens gymnasier. Det gäller emellertid att tillse, att tekniska läroverk och utbildningslinjer icke nyinrättas uteslutande på grundval av den i nuvarande läge uppskruvade efterfrågan på tekniker och den som följd härav starkt ökade tillströmningen till den tekniska undervisningen i landet, utan böra givetvis de tekniska läroverken endast utbyggas i sådan omfattning, att organisationen kan förväntas bli helt utnyttjad även under mera normala förhållanden. Det torde finnas så mycket större anledning till försiktighet, som två tekniska läroverk nyligen inrättats i Norrland.

Med hänsyn härtill hade det varit önskvärt, att — innan frågan om inrättande av ytterligare ett tekniskt läroverk toges under övervägande — en allmän överblick kunnat erhållas av behovet av nya sådana utbildningsanstalter i olika delar av landet inom de närmaste åren. Den i ärendet förebragta utredningen synes emellertid giva vid handen, att goda skäl kunna anföras för en förläggning till Hälsingborg av ett tekniskt gymnasium. Statskontoret vill därför icke motsätta sig detta förslag men måste samtidigt understryka vikten av att, innan nästa steg toges till inrättande av nya tekniska läroverk, en principutredning föreligger angående behovet och den lämpliga fördelningen inom landet av dylika läroanstalter.

Vidkommande statsverkets kostnader för förslagens genomförande har statskontoret uppmärksammat, att överstyrelsen för yrkesutbildning räknat med kostnader för laboratorieutrustning å 200 000 kronor. Erinras må, att för de båda tekniska gymnasier, om vilkas inrättande beslut fattades av 1943 års riksdag, respektive landsting ställde medel till förfogande för dylik utrustning. Med hänsyn till den förmånligare ekonomiska ställning, som Hälsingborg intager i förhållande till berörda landsting, synas även för den föreslagna läroanstalten statsmedel icke böra anvisas för bestridande av kostnaderna för laboratorieutrustningen.

Antalet elevplatser vid de tekniska läroverken är, såsom överstyrelsen för yrkesutbildning påvisat, i hög grad otillräckligt i förhållande till antalet inträdessökande. Vid den senaste intagningen i första klassen, då omkring 600 sökande intogos, måste sålunda mer än 1 000 godkända inträdessökande avvisas. Även om många av dessa ingivit ansökan till flera läroanstalter, torde de anförda siffrorna visa, att efterfrågan på ifrågavarande slag av teknisk utbildning är mycket stor. Delvis torde den stora tillströmningen av sökande till de tekniska läroverken vara att hänföra till krisförhållandena, men den allmänna utvecklingen inom näringslivet i vårt land har otvivel-

aktigt framkallat också ett ökat varaktigt behov av tekniker, särskilt inom industrien. De senare åren har de tekniska läroverkens organisation utvidgats genom anordnande av nya parallellavdelningar vid ett flertal läroanstalter och genom tillkomsten år 1943 av de tekniska gymnasierna i Luleå och Skellefteå. En ytterligare utökning av det tekniska läroverkssväsendet anser jag emellertid vara av behovet påkallad och finner i likhet med samtliga i ärendet hörda myndigheter och organisationer det nu framlagda förslaget om inrättande av ett tekniskt gymnasium i Hälsingborg ur olika synpunkter lämpligt. Det enda tekniska läroverket i det tätbefolkade Sydsverige ligger i Malmö. Hälsingborg, som i fråga om folkmängd är Sveriges femte stad, har liksom närliggande orter en omfattande industri, ett förhållande, som har betydelse bland annat för möjligheterna att erhålla väl kvalificerade timplärare och att bereda eleverna tillfälle till praktik. Det synes även naturligt, att arten av industrien i nordvästra Skåne får sätta sin prägel på det nya läroverkets organisation. Jag har därför intet att erinra mot att det föreslagna tekniska gymnasiet till en början anordnas med en kemiskt-teknisk och en maskinteknisk linje, varvid differentieringen bör inträda från och med andra klassen.

Undervisningen är avsedd att påbörjas hösten 1946. Förslag om det nya läroverkets inrättande torde emellertid böra föreläggas 1945 års riksdag, så att lokalfrågan kan ordnas före undervisningens början. Hälsingborgs stad bör i enlighet med gjorda utfästelser kostnadsfritt tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning samt bostad in natura eller hyresersättning åt läroverkets rektor ävensom bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal. Vad beträffar kostnaderna för den för det nya läroverket behövliga laboratorieutrustningen, vilka uppskattats till 200 000 kronor, har överstyrelsen för yrkesutbildning förutsatt, att de skola gäldas av statsmedel. Statskontoret åter har, under framhållande av att vederbörande landsting vid inrättande av läroverken i Luleå och Skellefteå ställde medel till förfogande för ifrågavarande ändamål, ansett kostnaderna böra bestridas av Hälsingborgs stad. Med anledning härav vill jag erinra, att landstingen i de två angivna undantagsfallen på grund av speciella förhållanden självmant åtogo sig att lämna bidrag till ändamålet i fråga. På grund härav och då jag icke finner anledning frånga den praxis, som med avseende å vederbörande kommuns bidrag eljest tillämpats vid inrättandet av tekniska läroverk, anser jag mig böra förorda, att anslag för ifrågavarande ändamål utgår av statsmedel.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att besluta, att i Hälsingborg skall från och med budgetåret 1946/47 eller den senare tidpunkt, som av Kungl. Maj:t bestämmes, successivt upprättas ett tekniskt gymnasium under förutsättning, att Hälsingborgs stad för näm-

da gymnasium tillhandahåller erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning samt bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning ävensom bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställer förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

C. A. Bruno.